YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

22 päivänä toukokuuta 2008 *

Asiassa C-462/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Cour de cassation (Ranska) on esittänyt 7.11.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 20.11.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Glaxosmithkline ja

Laboratoires Glaxosmithkline

vastaan

Jean-Pierre Rouard,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann (esittelevä tuomari) sekä tuomarit A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič ja E. Levits,

julkisasiamies: M. Poiares Maduro,
kirjaaja: hallintovirkamies C. Strömholm,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.11.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, edustajanaan avocat B. Soltner,

– Jean-Pierre Rouard, edustajanaan avocat C. Waquet,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja A.-L. During,

– Saksan hallitus, asiamiehenään M. Lumma,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, jota avustaa avvocato dello Stato W. Ferrante,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Z. Bryanston-Cross, jota avustaa barrister A. Howard,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään A.-M. Rouchaud-Joët,

kuultuaan julkisasiamiehen 17.1.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 II luvun 5 jakson (EYVL 2001, L 12, s. 1; jäljempänä asetus) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa kyseessä olevan kassaatiovalituksen vastapuolena on Jean-Pierre Rouard ja valittajina yhtiöt nimeltään Glaxosmithkline, jonka kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa, ja Laboratoires Glaxosmithkline, jonka kotipaikka on Ranskassa. Rouard on väittänyt työsopimuksessaan olevan ehdon perusteella, että edellä mainitut yhtiöt ovat olleet yhdessä hänen työnantajiaan, ja vaatii erilaisia irtisanomisperusteisia korvauksia ja vahingonkorvausta työsopimuksen perusteettoman päättämisen vuoksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Asetuksen II luvun 1 jakson, jonka otsikko on ”Yleiset määräykset”, 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

4 Asetuksen II luvun 2 jakson, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta” 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne myös:

1) jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen että kanteiden välillä on niin läheinen yhteys, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin;

– –

3) jos kysymyksessä on vastakanne, joka perustuu samaan sopimukseen tai seikkaan kuin pääkanne, siinä tuomioistuimessa, jossa pääkanne on vireillä

– –”

5 Asetuksen 13 perustelukappaleessa todetaan yhden asetuksen tavoitteista olevan seuraava:

”Vakuutus-, kuluttaja- ja työsopimusten osalta heikompaa osapuolta olisi suojeltava hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä kuin mitä yleiset säännökset edellyttävät.”

6 Asetuksen II luvun 5 jaksossa, jonka otsikkona on ”Toimivalta työsopimusta koskevissa riita-asioissa”, säädetään seuraavaa:

”*18 artikla*

1. Työsopimusta koskevassa asiassa tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, jollei 4 artiklasta ja 5 artiklan 5 kohdasta muuta johdu.

– –

19 artikla

Työnantajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, voidaan nostaa kanne

1. sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai

2. toisessa jäsenvaltiossa

   a) sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä työntekijä tavallisesti työskentelee, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä hän viimeksi työskenteli, tai

   b) jos työntekijä ei tavallisesti työskentele tai ei työskennellyt yhdessä ja samassa valtiossa, sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä työntekijän palvelukseen ottanut toimipaikka sijaitsee tai sijaitsi.

20 artikla

1. Työnantaja voi nostaa kanteen ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä työntekijän kotipaikka on.

2. Tämän jakson säännökset eivät vaikuta oikeuteen nostaa vastakanne siinä tuomioistuimessa, jossa alkuperäinen kanne on tämän jakson mukaisesti vireillä.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

7 Rouard otettiin Laboratoires Beecham Sévignén, jonka sääntömääräinen kotipaikka oli Ranskassa, palvelukseen vuonna 1977, minkä jälkeen hän toimi tämän yhtiön palveluksessa eri valtioissa Afrikassa.

8 Beecham Research UK, joka on myös konserniin kuuluva yhtiö, jonka kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa, teki Rouardin kanssa vuonna 1984 uuden työsopimuksen, jonka perusteella Rouard otettiin tämän yhtiön palvelukseen ja lähetettiin työhön Marokkoon. Tässä työsopimuksessa uusi työnantaja sitoutui pysyttämään tietyt oikeudet, jotka Rouardilla oli Laboratoires Beecham Sévignén kanssa tehdyn alkuperäisen työsopimuksen perusteella, kuten jo suoritetun palveluksessaoloajan ja oikeuden tiettyihin irtisanomisperusteisiin korvauksiin.

9 Rouard irtisanottiin vuonna 2001. Hän riitautti irtisanomisensa Conseil de prud’hommes de Saint-Germain-en-Layessä (Saint-Germain-en-Laye’n työtuomioistuin) vuonna 2002 nostamalla kanteen Laboratoires Glaxosmithkline -yhtiötä, joka on tullut Laboratoires Beecham Sévignén sijaan ja jonka sääntömääräinen kotipaikka on Ranskassa, ja Glaxosmithkline-yhtiötä, joka on tullut Beecham Research UK:n sijaan ja jonka sääntömääräinen kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa, vastaan. Rouard vaati, että nämä kaksi yhtiötä velvoitetaan yhteisvastuullisina suorittamaan erilaisia korvauksia ja vahingonkorvausta irtisanomismenettelyn laiminlyönnin, perusteettoman irtisanomisen ja työsopimuksen perusteettoman päättämisen vuoksi.

10 Rouard väittää, että nämä kaksi yhtiötä olivat yhdessä hänen työnantajiaan. Rouard väittää, että koska ranskalainen tuomioistuin oli toimivaltainen suhteessa Laboratoires Glaxosmithkline -yhtiöön, jonka sääntömääräinen kotipaikka on Ranskassa, se oli myös toimivaltainen asetuksen 6 artiklan 1 kohdan nojalla suhteessa Glaxosmithkline-yhtiöön.

11 Yhtiöt kiistivät conseil de prud'hommes de Saint-Germain-en-Layen toimivallan, ja tämä tuomioistuin hyväksyi sen toimivaltaan kohdistetun prosessiväitteen. Cour d'appel de Versailles hylkäsi kuitenkin tämän ensimmäisessä asteessa annetun tuomion, minkä johdosta nämä yhtiöt valittivat Cour de cassationiin 6.4.2004.

12 Cour de cassation päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Voidaanko – – asetuksen – – artiklan 1 kohdan mukaista erityistä toimivaltaa koskevaa sääntöä, jonka mukaan silloin, kun henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne, 'jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen, että kanteiden välillä on niin läheinen yhteys, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin', soveltaa riita-asiassa, jonka työntekijä on pannut vireille jäsenvaltion tuomioistuimessa kahta samaan konserniin kuuluvaa yhtiötä vastaan, joista toinen, jonka kotipaikka on tässä jäsenvaltiossa, alun perin otti työntekijän konsernin palvelukseen ja kieltäytyi sitten ottamasta häntä takaisin työhön ja toinen, jonka kotipaikka on toisessa jäsenvaltiossa, on yhtiö, jonka lukuun kyseinen henkilö on viimeksi työskennellyt kolmansissa valtioissa ja joka on hänet irtisanonut, silloin kun asian vireille saattanut työntekijä väittää työsopimusehdon perusteella, että nämä [yhtiöt] olivat yhdessä hänen työnantajiaan, ja vaatii näiltä irtisanomiskorvausta, vai syrjäyttääkö asetuksen 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettu sääntö, jonka nojalla työsopimusta koskevassa asiassa tuomioistuimen toimivalta määräytyy [tämän asetuksen] II luvun 5 jakson säännösten mukaisesti, asetuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisen, jolloin kutakin yhtiötä vastaan on nostettava kanne sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa sen kotipaikka on[?]"

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

13 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymys koskee asiallisesti sitä, voidaanko asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhteisvastaajiin liittyvää erityistä toimivaltaa koskevaa sääntöä soveltaa kanteeseen, jonka työntekijä on nostanut kahta eri jäsenvaltioihin sijoittautunutta yhtiötä vastaan, joiden työntekijä väittää olleen yhdessä hänen työnantajiaan.

14 Aluksi on muistettava, että asetuksella on korvattu jäsenvaltioiden välisissä suhteissa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9.10.1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25.10.1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) sekä Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29.11.1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus).

15 Asetuksen työsopimuksia koskevat toimivaltasäännöt eroavat tuntuvasti niistä säännöistä, joita työsopimusasioissa sovellettaisiin Brysselin yleissopimuksen nojalla.

16 Yleissopimuksessa on vain yksi työsopimuksia koskeva erityissääntö, joka otettiin sopimukseen 1989. Tämä sääntö oli yleissopimuksen II osaston 2 jaksossa, joka koskee erityistä toimivaltaa, ja sääntö oli lisätty tähän sopimukseen sen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun toimivaltasäännön erityistapauksena sopimusoikeudellisissa kysymyksissä.

17 Asetuksessa työsopimuksia koskeville toimivaltasäännöille on osoitettu erityinen jakso, sen II luvun 5 jakso. Tässä jaksossa ovat asetuksen 18–21 artikla, ja jakson tarkoituksena on taata työntekijälle asetuksen 13 perustelukappaleessa tarkoitettu suoja.

18 Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, Ranskan, Saksan, Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ja Euroopan yhteisöjen komissio ovat esittäneet tai ainakin myöntäneet, että asetuksen 5 jakson säännösten sanamuodon perusteella niiden on katsottava olevan erityissäännöksiä sekä luonteeltaan täysin tyhjentäviä.

19 Asetuksen 18 artiklan 1 kohdassa säädetään, että yhtäältä kaikki työsopimuksia koskevat riita-asiat on saatettava asetuksen II luvun 5 jaksossa tarkoitettuja toimivaltasääntöjä soveltaen valitun tuomioistuimen käsiteltäväksi eikä toisaalta näitä toimivaltasääntöjä voida muuttaa tai täydentää muilla tässä asetuksessa tarkoitetuilla toimivaltasäännöillä, ellei tällaisiin sääntöihin nimenomaisesti viitata juuri 5 jaksossa.

20 Asetuksen 6 artiklan 1 kohta ei kuitenkaan kuulu sen II luvun 5 jaksoon vaan sen 2 jaksoon.

21 Asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan ei ole millään tavoin viitattu sen 5 jaksossa. Sen sijaan kyseisessä jaksossa viitataan asetuksen 4 artiklaan ja 5 artiklan 5 kohtaan, joiden soveltaminen on nimenomaisesti varmistettu asetuksen 18 artiklan 1 kohdassa.

22 Asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa säädettyä toimivaltasääntöä vastaavaa säännöstä ei ole 5 jaksossa. Sitä vastoin 6 artiklan 3 kohdassa säädetty vastakannetta koskeva sääntö on otettu myös asetuksen 20 artiklan 2 kohtaan.

23 On siis todettava, että asetuksen II luvun 5 jakson sanasanainen tulkinta johtaa siihen, että tämä jakso sulkee pois mahdollisuuden vedota millään tavoin asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan.

24 Tätä tulkintaa tukevat myös asetuksen valmisteluasiakirjat. Ehdotuksessa neuvoston asetukseksi (EY) tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (EYVL 1999, C 376 E, s. 1) todetaan ehdotuksen kohteena olevan asetuksen II luvun 5 jaksosta, jonka yhteisöjen lainsäätäjä hyväksyi sellaisenaan, että ”tässä jaksossa säädetty toimivalta syrjäyttää 1 [yleinen toimivalta] ja 2 [erityinen toimivalta] jakson mukaisen toimivallan”.

25 Ranskan, Saksan ja Italian hallitukset esittävät kuitenkin kirjallisissa huomautuksissaan, että asetuksen teleologinen tulkinta, jossa otettaisiin huomioon sen tavoitteet, voisi johtaa siihen, että asetuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltaminen työsopimuksiin hyväksyttäisiin.

26 Näin Italian hallitus esittää, että asetuksen 6 artiklan 1 kohdan tarkoituksena on välttää päätösten ristiriitaisuus, minkä vuoksi tätä säännöstä on voitava soveltaa kaikentyyppisiin riita-asioihin, työsopimuksia koskevat riidat mukaan lukien.

27 On totta, että jos asetuksen 6 artiklan 1 kohtaa sovellettaisiin työsopimuksiin, voitaisiin ulottaa näitä koskeviin riita-asioihin mahdollisuus saattaa yhden tuomioistuimen käsiteltäväksi toisiinsa liittyvät kanteet, jotka koskevat useita vastaajia. Tällainen laajennus – aivan kuten laajennus, jonka yhteisöjen lainsäätäjä on tehnyt nimenomaisesti asetuksen 20 artiklan 2 kohtaan vastakanteen osalta – olisi hyvän oikeudenhoidon yleistavoitteen mukainen ja merkitsisi näin prosessiekonomian periaatteen noudattamista.

28 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan näitä erityistä toimivaltaa koskevia sääntöjä on lisäksi tulkittava suppeasti, eikä niiden voida tulkita koskevan muita kuin asetuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (ks. erityisesti 6 artiklan 1 kohdan osalta asia C-103/05, Reisch Montage, tuomio 13.7.2006, Kok. 2006, 23 kohta ja asia C-98/06, Freeport, tuomio 11.10.2007, Kok. 2007, s. I-8319, 35 kohta). Kuten tämän tuomion 23 kohdassa on todettu, asetuksen II luvun 5 jakson säännösten sanamuoto estää asetuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisen työsopimusta koskevaan riita-asiaan.

29 Lisäksi hyvän oikeudenhoidon periaate merkitsee sitä, että sekä työnantajalle että työntekijälle annettaisiin mahdollisuus vedota asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan niin kuin silloin, kun kyse on vastakanteesta.

30 Asetuksen 6 artiklan 1 kohdan tulkinta tällä tavoin saattaisi kuitenkin johtaa sen suojatavoitteen vastaiseen tulokseen, johon nimenomaisesti pyrittiin ottamalla asetukseen erityinen jakso työsopimuksia varten.

31 Näin se, että työnantaja voisi vedota asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan, voisi viedä työntekijältä suojan, joka työntekijöille taataan asetuksen 20 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan työntekijää vastaan voidaan nostaa kanne ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jonka alueella työntekijän kotipaikka on.

32 Ranskan ja Saksan hallitukset ovat esittäneet, että asetuksen 6 artiklan 1 kohtaa voitaisiin tulkita niin, että ainoastaan työntekijällä olisi mahdollisuus vedota tähän säännökseen. Tähän on kuitenkin todettava, että tulkinta olisi vastoin asetuksen II luvun 5 jakson säännösten sekä sen 6 artiklan 1 kohdan sanamuotoa. Näin ei olisi myöskään mitään syytä rajoittaa tällaisen väitteen suojaan perustuvaa logiikkaa vain asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan, ja jouduttaisiin hyväksymään se, että vain työntekijä voisi vedota asetuksessa säädettyihin erityistä toimivaltaa koskeviin sääntöihin, jotka olisivat tämän oikeusalamaisen etujen mukaisia. Se että yhteisöjen tuomioistuin muuttaisi erityistä toimivaltaa koskevat, hyvän oikeudenhoidon helpottamiseksi annetut säännöt yksipuolisiksi toimivaltasäännöiksi, joilla suojataan heikommaksi katsottua osapuolta, ylittäisi kuitenkin sen eri etujen välillä vallitsevan tasapainon, jonka yhteisöjen lainsäätäjä on nykyisessä oikeustilassa perustanut.

33 Tällä hetkellä voimassa olevien yhteisön oikeussääntöjen mukaan tulkinta, jonka omaksumista Ranskan ja Saksan hallitukset ovat esittäneet, olisi vaikea sovittaa yhteen oikeusvarmuuden periaatteen kanssa. Tämä periaate on kuitenkin yksi asetuksen tavoitteista, ja se edellyttää muun muassa sitä, että toimivaltasääntöjä

tulkitaan siten, että niiden ennustettavuus on hyvä, kuten tämän asetuksen 11 perustelukappaleessa on todettu (ks. erityisesti asetuksen 6 artiklan 1 kohdan tulkinnasta em. asia Reisch Montage, tuomion 24 ja 25 kohta ja em. asia Freeport, tuomion 36 kohta).

34 On siis todettava, että sellaisena kuin asetus on voimassa tällä hetkellä, sillä ei sen 13 perustelukappaleessa ilmoitetusta suojelutavoitteesta huolimatta anneta erityistä suojaa Rouardin asemassa olevalle työntekijälle, koska hänellä ei ole kantajana kansallisessa tuomioistuimessa käytettävissään suotuisampaa toimivaltasääntöä kuin asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa vahvistettu pääsääntö.

35 Näin ollen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa säädettyä erityistä toimivaltaa koskevaa sääntöä ei voida soveltaa riita-asiaan, joka kuuluu työsopimuksiin sovellettavia toimivaltasääntöjä koskevan, tämän asetuksen II luvun 5 jakson soveltamisalaan.

Oikeudenkäyntikulut

36 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 6 artiklan 1 kohdassa säädettyä erityistä toimivaltaa koskevaa sääntöä ei voida soveltaa riita-asiaan, joka kuuluu työsopimuksiin sovellettavia toimivaltasääntöjä koskevan, tämän asetuksen II luvun 5 jakson soveltamisalaan.

Allekirjoitukset